

BE-A0514_724222_807450_DUT

Inventaris van het archief van het begijnhof
Sint-Catharina te Aalst, (1261) 1459-1791

Het Rijksarchief in België
Archives de l'État en Belgique
Das Staatsarchiv in Belgien
State Archives in Belgium

This finding aid is written in Dutch.

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF:	3
Raadpleging en gebruik.....	4
Voorwaarden voor de raadpleging.....	4
Voorwaarden voor de reproductie.....	4
Toegangen.....	4
Geschiedenis van archiefvormer en archief.....	5
Archiefvormer.....	5
Naam.....	5
Geschiedenis.....	5
Archief.....	6
Geschiedenis.....	6
Verwerving.....	7
Inhoud en structuur.....	8
Inhoud.....	8
Taal en schrift van de documenten.....	8
Ordening.....	8
BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN ARCHIEFBESTANDDELEN	9
I. Archief van het begijnhof	9
A. Algemeen.....	9
B. Infirmierie.....	10
16 - 20 Rekeningen van de infirmerie. 1569-1667.....	10
21 - 22 Rekeningen van de infirmerie. 1726-1757.....	10
C. Kerk.....	11
44 - 46 Handboeken van ontvangsten. 1573-1630.....	11
48 - 56 Handboeken van ontvangsten. 1641-1740.....	11
26 - 43 Rekeningen van de kerk. 1599-1691.....	12
II. Archief van het meisjesweeshuis	14
60 - 61 Rekeningen van het weeshuis. 1772-1778.....	14

Beschrijving van het archief:

Naam archiefblok:
Begijnhof Sint-Catharina Aalst. Archief

Periode:
(1261) 1459-1791

Archiefbloknummer:
BE-A0514.3785

Omvang:

- Laatste bestanddeelnummer: 76.00
- Aantal bestanddelen: 66.00

Archiefbewaarplaats:
Rijksarchief te Gent

Raadpleging en gebruik

VOORWAARDEN VOOR DE RAADPLEGING

De raadpleging is vrij, mits voorbehoud omwille van de materiële toestand van de documenten.

VOORWAARDEN VOOR DE REPRODUCTIE

Voor de reproductie van archiefstukken gelden de voorwaarden en tarieven van toepassing in het Rijksarchief.

TOEGANGEN

Deze inventaris is de omzetting van de vroegere inventaris naar het actuele sjabloon voor inventarissen van het Rijksarchief.

Geschiedenis van archiefvormer en archief

ARCHIEFVORMER

NAAM

Sint-Catharinabegijnhof te Aalst
Meisjesweeshuis te Aalst

GESCHIEDENIS

Begijnhof

In 1261 schonken Wouter de Ghier en Gertrude, poorters van Aalst, een stuk grond en een huis om een begijnhof op te richten. Het begijnhof van Aalst werd dus gesticht in de periode waarin de meeste begijnhoven hun oorsprong kennen (ca. 1240-1280). Het hof werd gewijd aan Sint-Catharina van Alexandrië. De spirituele leiding was in handen van de dominicanen, die wel vaker betrokken waren bij middeleeuwse begijnengemeenschappen. ¹In 1266 werd het begijnhof een zelfstandige parochie en de begijnen kregen zelf het presentatierecht van hun kapelaan. In 1286 wordt het kerkhof voor het eerst vermeld en al in 1289 had het begijnhof een eigen infirmerie voor zieke, oude en arme begijnen. De oudste statuten van het begijnhof zouden rond 1300 opgesteld zijn door de abt van Affligem, maar zijn niet bewaard. ²In de jaren 1310 en 1320, tijdens de nasleep van het Concilie van Vienne, dat aanleiding gaf tot de vervolging van begijnenbewegingen, kregen de begijnen van Aalst het ook zwaar te verduren. Hun goederen werden in beslag genomen en ook nadat de gemeenschap kerkelijke goedkeuring had verkregen, kostte het heel wat moeite om het bezit terug te krijgen. ³

In 1360 werden grote delen van Aalst in de as gelegd tijdens een grote brand, waarvan ook het begijnhof slachtoffer werd. Het hof werd evenwel snel terug heropgebouwd. Aan het begin van de 15de eeuw woonden er ongeveer 200 begijnen, waarmee het een middelgroot hof was. ⁴In 1582 werd Aalst veroverd door de protestanten en het begijnhof werd opnieuw grotendeels verwoest. De kerk werd heropgebouwd tussen 1585 en 1599, maar het gros van de gebouwen werd pas opnieuw opgetrokken in de periode 1620-1630. ⁵In

-
- 1 SIMONS W., *Cities of Ladies. Beguine communities in the Medieval Low Countries, 1200-1565*, Philadelphia, 2003, 49, 87-88, 113 en 260.
 - 2 COURTEAUX F., *De beghinen van Sente Katelinhove te Aalst (1261-1961)*, in *Het Land van Aalst*, 1962, XIV, 2, 72.
 - 3 DE POTTER F. en BROECKAERT J., *Geschiedenis der stad Aalst, voorafgegaan van eene historische schets van 't voormalige Land van Aalst*, dl. 3, Gent, 1875, 385-388.
 - 4 MAJÉRUS P., *Ces femmes qu'on dit béguines. Guides des béguinages de Belgique. Bibliographie et sources d'archives*, Brussel, 1997, 153-155; SIMONS W., *Cities of Ladies. Beguine communities in the Medieval Low Countries, 1200-1565*, Philadelphia, 2003, 51-55.
 - 5 COURTEAUX F., *De beghinen van Sente Katelinhove te Aalst (1261-1961)*, in *Het Land van Aalst*, 1962, XIV, 2, 70-71.

1634/1658 kreeg de gemeenschap nieuwe statuten.⁶

Het inkomen van de begijnen werd grotendeels verworven door handwerk, maar sommigen hielden ook school. Daarnaast werkten de begijnen in de ziekenzorg, maar dit was mogelijk onbezoldigd.⁷

Aan het einde van de 17de eeuw waren er interne problemen, die opgelost werden met een bisschoppelijke visitatie. Rond 1730 waren er financiële problemen in het hof.⁸In deze periode waren er 128 begijnen.⁹In 1786 kregen de begijnen nieuwe statuten, waarmee de vier verschillende besturen van het hof (kerk, infirmerie, Sint-Jozefsconvent en Calvarieconvent) werden verenigd.

¹⁰Aan het einde van die eeuw werd beslist om een nieuwe kerk te bouwen, ondanks het protest van de grootjuffrouw en de meeste begijnen.¹¹In de nasleep van de Franse Revolutie werd het de begijnen verboden hun godsdienst uit te oefenen en hun habijt te dragen. De kerk mocht niet gebruikt worden voor erediensten. In 1800 werden de goederen van het begijnhof verenigd met die van de Burgerlijke Godshuizen.¹²

De bekendste inwonster van het Sint-Catharinabegijnhof was Joanna Dedemaecker (1600-1631). Deze mystica zou met haar gebeden zieken hebben kunnen genezen. Ze stierf zelf aan de pest, nadat ze niet van het bed van een zieke medebegijn had willen wijken.¹³

Meisjesweeshuis

Het meisjesweeshuis van Aalst werd gesticht in 1716 door pastoor-deken Cornelis Nuyts. Er werden meisjes tussen de 8 en 20 jaar opgenomen wier ouders overleden waren (of uitzonderlijk: die enkel nog hun vader hadden). Het weeshuis werd regelmatig begiftigd door inwoners van Aalst. In 1787 woonden er 21 meisjes.¹⁴

ARCHIEF

GESCHIEDENIS

Het archief van het begijnhof is lange tijd door de begijnen zelf bewaard. In de 19de eeuw was het evenwel verspreid geraakt. Onder andere de antiquair J. Van Branteghem, het stadsarchief van Aalst en de begijnen zelf bezaten stukken. Een deel van de stukken die door de begijnen zelf bewaard werden, is

6 MAJÉRUS P., Op. cit., 155

7 COURTEAUX F., Op. cit., 72-73.

8 MAJÉRUS P., Op. cit., 155-156.

9 COURTEAUX F., Op. cit., 79.

10 DE POTTER F. en BROECKAERT J., Op. cit., 150-151 en 154-155; COURTEAUX F., De kapel van de H. Geest en de armenzorg te Aalst, 1470-1970, in Het Land van Aalst, 1970, XXII, 2, 400.

11 COURTEAUX F., Op. cit., 71.

12 DE POTTER F. en BROECKAERT J., Op. cit., 150-151 en 154-155; COURTEAUX F., De kapel, 402-404.

13 COURTEAUX F., Op. cit., 76-77; DE POTTER F. en BROECKAERT J., Op. cit., 150-151 en 154-155; COURTEAUX F., De kapel, 2, 415-416.

14 DE POTTER F. en BROECKAERT J., Op. cit., 150-151 en 154-155; COURTEAUX F., De kapel, 2, 68.

verloren gegaan na de verhuis van de Zusters van Liefde (die vanaf de eerste helft van de 20ste eeuw in het begijnhof woonden) naar Gent in 1952.¹⁵ Over het archief van het weeshuis is niets bekend, maar het zal waarschijnlijk lange tijd door de instelling zelf beheerd zijn. Van 1994 tot 2023 werd het archief uitgeleend aan het Stadsarchief van Aalst, waarna het terugkeerde naar het Rijksarchief van Gent.

VERWERVING

In 1879 kocht het Rijksarchief Gent het grootste deel van het archief dat hier beschreven wordt aan bij J. Van Branteghem.¹⁶ Van hem of van zijn erfgenaam werd in 1907 nog twee bijkomende documenten aangekocht, waaronder nr. 69 in deze inventaris.

15 HOUTMAN E., De bevolking van het begijnhof te Aalst in de periode 1706-1720, met de naamlijst van alle ingetreden begijntjes, in *Het Land van Aalst*, 1974, XXVI, 2, 65 (voetnoot 1).

16 HOUTMAN E., *Op. cit.*, 65 (voetnoot 1).

Inhoud en structuur

INHOUD

Het archief is onderverdeeld in twee grote delen: begijnhof en weeshuis. Het archief van het begijnhof bevat onder andere een aantal financiële stukken (bv. rente- en pachtboeken, handboeken van inkomsten en uitgaven), een kopie van de regel, een jaargetijdenboek en een register met jaargetijden. Het archief van de infirmerie van het begijnhof bestaat uit twee handboeken van ontvangsten en rekeningen. Dit is ook het geval voor het archief van de kerk, waarin daarnaast nog kwitanties en een renteboek te vinden zijn. Het grootste deel van de stukken van het begijnhof dateert uit de 17de en 18de eeuw. Het archief van het weeshuis omvat slechts drie nummers: twee rekeningen en een handboek van ontvangsten en uitgaven, alle uit de tweede helft van de 18de eeuw.

De oorkonden van het begijnhof worden bewaard in het Rijksarchief Gent, toegang K184.

TAAL EN SCHRIFT VAN DE DOCUMENTEN

Het merendeel van de archiefbescheiden is in een eigentijdse hand in het Nederlands, Frans of Latijn opgesteld.

ORDENING

Het archief is min of meer logisch ingedeeld, maar de oude nummering is behouden.

Beschrijving van de series en archiefbestanddelen

I. ARCHIEF VAN HET BEGIJNHOF

A. ALGEMEEN

75	Kopie van de regel van het begijnhof. (1354), 15de eeuw.	1 katern
74	Cartularium van alle privilegiën, met aanvullingen. (1261-eind 15de eeuw), 15de-18de eeuw.	1 deel
64	Richtlijnen betreffende het recht een "curaet" te kiezen. 1783.	1 stuk
72	Jaargetijdenboek. 1459-17de eeuw.	1 deel
58	Katern houdende stichtingen van jaargetijden. 17de-18de eeuw.	1 katern
13	Losse stukken betreffende goederen, eigendomstitels en stichtingen. 17de-18de eeuw.	1 omslag
14	Losse stukken betreffende goederen, eigendomstitels en stichtingen. 17de-18de eeuw.	1 pak
15	Twee inventarissen van meubels van begijnen. 18de eeuw.	2 stukken
73	Rente- en pachtboek van begijnhof, infirmerie en kerk. 1460.	1 deel
70	Rente- en pachtboek van begijnhof, infirmerie en kerk. 1476.	1 deel
69	Rente- en pachtboek van begijnhof, infirmerie en kerk. 1532.	1 deel
9	Handboek van ontvangsten. 1618-ca. 1650.	1 deel
10	Handboek van ontvangsten. 1682-1687.	1 deel

-
- 11 Fragment van een handboek van ontvangsten en uitgaven. Tweede helft 18de eeuw. 1 omslag
- B. INFIRMERIE*
- 23 Handboek van ontvangsten van de infirmerie. 1651. 1 deel
- 24 Handboek van ontvangsten van de infirmerie. 1712-1738. 1 deel
- 25 Rekening van de kerk en infirmerie. 1536. 1 katern
- 16 - 20 REKENINGEN VAN DE INFIRMERIE. 1569-1667.
1569-1572. 1 katern
- 17 1614-1618. 1 katern
- 18 1630-1634. 1 katern
- 19 1642-1646. 1 katern
- 20 1664-1667. 1 katern
- 71 Rekening van de infirmerie. 1698-1701. 1 katern
- 8 Rekening van de infirmerie. 1702-1709. 1 katern
- 21 - 22 REKENINGEN VAN DE INFIRMERIE. 1726-1757.
1726-1728. 1 katern
- 22 1755-1757. 1 katern

57	<i>C. KERK</i> Renteboek. 1684.	1 katern
44	44 - 46 HANDBOEKEN VAN ONTVANGSTEN. 1573-1630. 1572, 1576 en verder.	1 deel
45	1599-ca. 1620.	1 deel
46	1622-1630.	1 deel
47	Handboek van ontvangst van renten. 1632-1651.	1 deel
48	48 - 56 HANDBOEKEN VAN ONTVANGSTEN. 1641-1740 1641-1658.	1 deel
49	1652-1681.	1 deel
50	1652-1696.	1 katern
51	1655-1672.	1 deel
52	1673.	1 deel
53	1693-1707.	1 deel
54	1710-1725.	1 deel
55	1727-1748.	1 deel
56	1735-1740.	1 deel

---	Rekening van de kerk en infirmerie. 1536.	1 katern
25 /BIS	Rekening van de kerk. 1569-1572.	1 katern
7	Rekening van de kerk. 1575-1577.	1 katern
26	26 - 43 REKENINGEN VAN DE KERK. 1599-1691. 1598-1608.	1 katern
27	1617-1620.	1 katern
28	1621-1625.	1 katern
29	1626-1629.	1 katern
30	1630-1633.	1 katern
31	1635-1639.	1 katern
32	1635-1639.	1 katern
33	1639-1641.	1 katern
34	1642-1646.	1 katern
35	1646-1648.	1 katern
36	1649-1652.	1 katern
37	1653-1655.	1 katern
38	1656-1660.	1 katern

		1 katern
39	1661-1663.	1 katern
40	1672-1674.	1 katern
41	1682-1686.	1 katern
42	1686-1687.	1 katern
43	1688-1691.	1 katern
12	Kwitanties. 17de-18de eeuw.	1 omslag
68	Adviezen van rechtsgeleerden en aantekeningen van juridische aard. 17de-18de eeuw.	1 omslag
76	Lijst van begijnen en stukken betreffende renten. 17de-18de eeuw.	1 omslag

II. ARCHIEF VAN HET MEISJESWEESHUIS

- 60 *60 - 61 REKENINGEN VAN HET WEESHUIS. 1772-1778.*
1772-1774. 1 katern
- 61 1777-1778. 1 katern
- 62 Handboek van ontvangsten en uitgaven, bevat onder meer
rekeningen per weeskind. 1777-1791. 1 deel